

Áhættuþættir tengdir peningasendingum

Fræðsluefni vegna aðgerða gegn peningabvætti og fjármögnun hryðjuverka

Júní 2019

FJÁRMÁLAEFTIRLITIÐ
THE FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY, ICELAND

Inngangur

Fræðsluefni þetta er hugsað sem leiðbeiningar fyrir tilkynningarskylda aðila sem veita þjónustu á sviði peningasendinga og sæta eftirliti Fjármálaeftirlitsins í samræmi við lög nr. 140/2018 um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka.

Efninu er ætlað að auðvelda aðilum á þessum markaði að koma auga á áhættuþætti hvað varðar peningabætti og fjármögnun hryðjuverka og vera til leiðbeiningar um áhættuflokkun í starfsemi þeirra. Áhættuflokkun er grundvöllur þeirrar lagaskyldu sem kveðið er á um í 5. gr. framangreindra laga um að tilkynningarskyldir aðilar framkvæmi skriflegt áhættumat á rekstri sínum og viðskiptum.

Það skal áréttað að efni þetta telst ekki tæmandi og byggir á leiðbeiningum FATF (*Financial Action Task Force*) um áhættumiðað eftirlit með peningasendingum, eftir því sem við á.¹

Skilgreiningar

Hvað er peningabætti?

Það er kallað peningabætti þegar einstaklingur eða lögaðili tekur við eða aflar sér eða öðrum ávinnings með broti sem er refsivert samkvæmt almennum hegningarlögum eða öðrum lögum. Hér er einnig átt við það þegar einstaklingur eða lögaðili umbreytir slíkum ávinningi, flytur hann, sendir, geymir, aðstoðar við afhendingu hans, leynir honum eða upplýsingum um uppruna hans, eðli, staðsetningu, ráðstöfun eða flutningi ávinnings eða stuðlar á annan sambærilegan hátt að því að tryggja öðrum ávinning af slíkum refsiverðum brotum.

Hvað er frumbrot peningabættis?

Frumbrot er þau brot sem geta leitt af sér ólöglegan ávinning eða annan ágóða sem reynt er að þvætta. Frumbrot peningabættis geta verið öll brot á almennum hegningarlögum eða öðrum lögum. Dæmi um algeng frumbrot peningabættis eru fjársvik, fjárdráttur, skattalagabrot, fíkniefnabrot, spillingarbrot o.fl.

Þegar sami aðili fremur frumbrot og sér sjálfur um að þvætta ólöglegan ávinning er um sjálfþvætti að ræða.

Hvað er fjármögnun hryðjuverka?

Öflun fjár í þeim tilgangi eða með vitneskju um að nota eigi það til að fremja brot sem er refsivert skv. 100. gr. a – 100. gr. c almennra hegningarlaga.

¹ FATF Guidance for a Risk-Based Approach: Money or Value Transfer Services (FATF, febrúar 2016): <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-RBA-money-value-transfer-services.pdf>.

Áhættuþættir vegna peningasendinga

Hvað er átt við með áhættuþáttum?

Áhættumati er ætlað að greina hættu á peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Við matið þarf að greina tiltekna *áhættuþætti*. Áhættuþættir, ýmist einir og sér eða saman, geta aukið eða dregið úr hættu á peningaþvætti eða fjármögnun hryðjuverka.

Tilkynningarskyldum aðilum er skylt samkvæmt lögum nr. 140/2018 að framkvæma skriflegt áhættumat á rekstri sínum og viðskiptum og áhættuflokkun er grundvöllur slíks mats.

Áhættuþættirnir eru ekki tæmandi taldir hér og eru settir fram í dæmaskyni.

1. Áhættuþættir tengdir landfræðilegri staðsetningu

- Lönd eða landsvæði sem eru þekkt fyrir að fjármagna og styðja hryðjuverk,² eða þar sem hryðjuverkasamtök starfa.
- Lönd þar sem þekkt er að umfangsmikil skipulögð brotastarfsemi þrífist, spilling og annars konar glæpastarfsemi (þ.á m. gegnumferðarlönd fyrir fíkniefnasölu, mansal og ólögleg fjárhættuspil).
- Lönd sem sæta þvingunarráðstöfunum eða annars konar viðurlögum af hálfu alþjóðlegra stofnana eins og Sameinuðu þjóðanna.
- Lönd sem eru þekkt fyrir veika stjórnskipan, löggæslu og regluverk, þar á meðal ríki sem FATF hefur skilgreint sem ríki með veikt eftirlit með peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka.

2. Áhættuþættir tengdir viðskiptamanni

Aðilar sem bjóða upp á peningasendingar skulu greina hvort viðskiptamann skuli flokka sem hættumikinn hvað varðar peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, s.s. með hliðsjón af **atvinnu hans, hegðun eða öðrum aðgerðum**. Í því getur m.a. falist eftirfarandi:

- Viðskiptamaður eða móttakandi greiðslu er annar greiðsluþjónustuveitandi sem hefur sætt viðurlögum af hálfu eftirlitsaðila fyrir ófullnægjandi eftirlit í tengslum við peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka og ekki sinnt skyldu til úrbóta.
- Viðskiptamaður stendur að viðskiptasambandinu eða einstökum viðskiptum í óvenjulegum aðstæðum, s.s.:

² Þekkt samkvæmt trúverðugum heimildum frá viðurkenndum alþjóðastofnunum og öðrum aðilum sem gefa upp slíkar upplýsingar opinberlega. Þetta geta verið FATF (Financial Action Task Force) og sambærilegir aðilar, auk alþjóðlegra aðila eins og Alþjóðagjaldeyrissjóðsins, World Bank og Egmont Group of Financial Intelligence Units.

- ferðast nokkra vegalengd til að eiga viðskipti án eðlilegrar skýringar
- tengist hóp af einstaklingum sem á viðskipti hjá einum eða fleiri umboðsaðilum eða nýtir sér fleiri en eina þjónustu.
- á eða rekur starfsemi sem byggir á greiðslum í reiðufé og lítur út fyrir að vera „frontur“ fyrir aðra starfsemi (talið að viðskiptamaður blandi saman ólögmætum og lögmætum ávinningi þar sem ekki er samræmi milli viðskipta og fjárhagslegrar stöðu eða atvinnu viðskiptamannsins).
- Viðskiptamaður er einstaklingur í áhættuhópi vegna stjórnmalalegra tengsla, (e. politically exposed person, „PEP“) eða nánasta fjölskylda eða nánir samstarfsmenn hans tilheyra slíkum hópi. Þetta á jafnframt við þegar raunverulegur eigandi fjármuna tilheyrir hópnum.
- Viðskiptamaður mætir ekki í eigin persónu á starfsstöð greiðsluþjónustuveitanda og efasemdir eru uppi um rétt deili hans.
- Viðskiptamaður hefur takmarkaða vitneskju eða vilja til að upplýsa um greiðanda, s.s. heimilisfang hans, símanúmer eða tölvupóstfang.
- Viðskiptamaður gefur misvísandi upplýsingar, s.s. mismunandi nöfn.
- Viðskiptamaður hefur enga sjáanlega tengingu við landið sem senda á fjármunina til og gefur ekki fullnægjandi skýringar á því.
- Grunsemdir vakna um að viðskiptamaður sé að starfa fyrir þriðja aðila eða að viðskiptamanni sé stjórnað af einhverjum öðrum. Dæmi um slíkt er þegar viðskiptamaður tekur við peningasendingu og afhendir hana umsvifalaust öðrum aðila eða annar aðili kemur fram fyrir hönd viðskiptamanns en skráir peningasendingu á sitt nafn.
- Viðskiptamaður hefur verið beittur þvingunaraðgerðum eða viðurlögum af hálfu stjórnvalda í tengslum við ávinning sem hlotist hefur af afbrotum.
- Viðskiptamaður framvísar röngum eða fölsuðum skilríkjum, hvort sem slíkt er ljóst af skilríkjunum sjálfum, skorti á tengslum skilríkjanna við viðskiptamann, eða samhengi skilríkjanna við önnur skjöl í málinu, t.a.m. ef skilríkjum eða skjölum er framvísað þar sem mismunandi nöfn koma fram án þess að slíkt sé skýrt með fullnægjandi hætti.
- Viðskipti og háttsemi viðskiptamanns gefa til kynna að hann hafi tengsl við brotastarfsemi, aðferðir eða vápætti sem fram koma í efni sem FATF eða yfirvöld á landsvísu hafa birt opinberlega.
- Viðskiptamynstur ber með sér að fjármunirnir séu ávinningur af brotastarfsemi, t.a.m. fíkniefnaviðskipti, mansal eða spilling.

3. Áhættuþættir tengdir vöru, þjónustu eða viðskiptum

Hafa þarf í huga áhættuþætti sem tengjast nýjum eða nýstárlegum vörum eða þjónustu sem greiðsluþjónustuveitandi býður ekki sérstaklega upp á **en sem nýta dreifingarleiðir hans**. Meðal þeirra atriða, sem taka þarf tillit til við framangreint mat, eru eftirfarandi:

Atriði sem varða vöru eða þjónustu:

- Vörur eða þjónusta sem í eðli sínu styðja nafnleysi eða vörur sem auðvelt er að flytja yfir landamæri, s.s. reiðufé, greiðslur á netinu, inneignarkort, póstávísanir eða greiðslur í gegnum farsíma.
- Vörur eða þjónusta sem hafa mjög hátt eða ekkert hámark vegna notkunar.

Atriði sem varða sjálf viðskiptin:

Fé sent eða reynt að senda fé:

- Viðskiptamaður skipuleggur viðskipti sín með þeim hætti að fjárhæðir í hverjum viðskiptum séu undir viðeigandi fjárhæðarmörkum til að komast hjá aukinni áreiðanleikakönnun.
- Viðskipti eru flókin án þess að viðskiptalegar eða lagalegar ástæður búi þar að baki.
- Fjöldi eða fjárhæðir peningasendinga er ekki í samræmi við fjárhagsstöðu eða atvinnu viðskiptamanns miðað við þær upplýsingar sem viðskiptamaður hefur látið greiðsluþjónustuveitandanum í té.
- Viðskiptamaður býður starfsmanni greiðsluþjónustuveitanda mútur eða þjórfe, eða er reiðubúinn að greiða óvenjulegar þóknanir til að viðskipti eigi sér stað.
- Viðskiptamaður hefur óvenjulegar fyrirspurnir, hótar eða reynir að sannfæra starfsfólk um að forðast tilkynningar.
- Viðskiptamaður sendir peninga til aðila í öðru ríki og býst svo við að fá sambærilega peningasendingu senda til sín, eða öfugt.
- Viðskiptamaður sendir fjármuni til vefsíðna þar sem stunduð eru ólögleg fjárhættuspil. Vísbending um þetta gæti einnig verið tölvupóstfang sem viðskiptavinur gefur upp sem tengjast fjárhættuspilum. Einnig peningasendingar til landa þar sem er mikill fjöldi vefsíðna sem bjóða upp á fjárhættuspil.
- Viðskiptamaður sendir fjármuni til áhættusams ríkis eða ríkjasvæðis.
- Viðskiptamaður hættir við viðskipti þegar hann er upplýstur um að framkvæma þurfi áreiðanleikakönnun vegna viðskiptanna.
- Sendandi peninga virðist ekki hafa fjölskyldutengsl eða önnur tengsl við móttakanda og engin skýring er gefin á peningasendingu.
- Peningasendingar berast til sama einstaklings frá nokkrum mismunandi einstaklingum eða til nokkurra mismunandi einstaklinga frá sama einstaklingi án eðlilegra skýringa.
- Samanlögð fjárhæð peningasendinga er óvenjulega há eða fjöldi eða tíðni viðskipta er óvenjulega há án augljósra skýringa.
- Viðskiptamaður notar dulnefni, felur eignarhald eða gefur upp mismunandi heimilisfang.
- Viðskiptamaður sendir eða móttækur fjármuni frá einstaklingum sem eru tengdir afbrotastarfsemi.
- Hópur tengdra viðskiptamanna gefur upp sömu upplýsingar um tengiliði, s.s. heimilisfang, símanúmer eða tölvupóstfang, í þeim tilvikum þegar slík upplýsingagjöf er ekki eðlileg eða hefðbundin.

- Peningasendingar til aðila sem veita svonefnda Hawala-þjónustu í ríkjum sem greiðsluþjónustuveitandi hefur upplýsingar um að sé þar talin ólögmat.
- Mikill fjöldi peningasendinga sem móttæknar eru allar í einu eða yfir ákveðið tímabil sem virðast ekki í samræmi við fyrri viðskipta viðskiptamanns.

4. Áhættuþættir tengdir dreifileiðum og umboðsaðilum

Það er mikilvægt að greiðsluþjónustuveitandi hafi upplýsingar um hver umboðsaðilinn er. Mat á áhættu í tengslum við umboðsaðila ætti að taka til eftirfarandi þátta eftir því sem við á:

- Umboðsaðili starfar fyrir fleiri en einn greiðsluþjónustuveitanda.
- Umboðsaðili er staðsettur í áhættusömu ríki eða ríkjasvæði eða umboðsaðili þjónustar áhættusama viðskiptamenn eða sér um áhættusöm viðskipti.
- Umboðsaðili er einstaklingur í áhættuhópi vegna stjórnmalalegra tengsla.
- Umboðsaðilar eiga í óvenjulega miklum viðskiptum við annan umboðsaðila og þá sérstaklega umboðsaðila sem staðsettur er í áhættusömu ríki eða ríkjasvæði.
- Umfang viðskipta umboðsaðila er í ósamræmi við heildarviðskipti umboðsaðila eða umfang dæmigerðra fyrri viðskipta hans.
- Fjallað hefur verið um umboðsaðila með neikvæðum hætti í fjölmiðlum eða umboðsaðili hefur verið beittur þvingunaraðgerðum eða viðurlögum af hálfu yfirvalda.
- Umboðsaðilar hafa ekki mætt eða lokið þjálfunarnámskeiði.
- Regluvörslukerfi umboðsaðila uppfylla ekki kröfur, þ.e. kerfi þeirra tryggja ekki hlítingu við lög og reglur, verkferla, fjárhæðarmörk o.fl.
- Umboðsaðilar sem hafa í gegnum tíðina ekki hlítt lögum og reglum og fara ekki eftir ábendingum sem komið hafa fram í úttektum á starfsemi þeirra og gætu þ.a.l. verið beittir kröfuréttarlegum vanefndaúrræðum.
- Umboðsaðilar framvísa ekki nauðsynlegum upplýsingum um uppruna fjármuna þegar eftir því er leitað.
- Umboðsaðilar sem taka við fölsuðum skilríkjum eða skjölum til auðkenningar, heimilisföngum sem ekki eru til og sem ætti að vera þeim ljóst sem búa á því svæði að eru ekki til, eða símanúmerum sem ekki eru í notkun.